

TENEN

28. årgang nr. 4 – maj 2018

RÉVES DE SOIE – SILKEDRØMME – DETALJE AF EUROPAS STØRSTE GAVLMALERI – MED TENEN I LYON, SIDE 3

Indhold:

På tur med TENEN i Lyon	side 3
Referat af TENENs generalforsamling	side 13
Vi mødtes på Skanderborg station	side 14
Boganmeldelse: Liturgiska tekstiler från svenska ateljéer	side 17
Boganmeldelse: Arkæologisk tekstilforskning	side 18
Boganmeldelse: Strik – en uundværlig grundbog	side 19
Boganmeldelser: To nyudkomne svenske bøger	side 20
Vedrørende efterlysning	side 21
Et tilbud til medlemmer	side 21
Karen Finch, OBE (1921–2018)	side 22
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 23
Sørg for at indbetale kontingent rettidigt!	side 23
Bagsiden: Postkort fra Bicester Village	side 24

QR-koden henviser til dette bladnummers side på internettet

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Teglgården 66 st.th, 3460 Birkerød,
telefon 45 81 05 05

Kasserer: Bent Bille, Søndergade 66, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65

REG.NR. 1551 KONTONR. 1 43 01 30 • SWIFT-BIC: DABADKKK IBAN: DK23 3000 0001 4301 30

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I sæson 2018/19 er prisen pr. år 250 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr. Betaling med frist 1. juli.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

TENEN – Danish Society for Textile History – Verein für Dänische Textilgeschichte

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,

ePost silke-annet@silke-annet.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 26 60 28 40,

ePost vofl3450@gmail.com

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906–9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 17.05.2018

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne august, november, februar og maj. Deadline for redaktionelt stof er seks uger for eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

fx med ePost – eller evt. maskinskrevet med brevpost. Tekst og illustrationer adskilt.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer

– så længe lager haves. Prisen er 65 kr.

Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren.

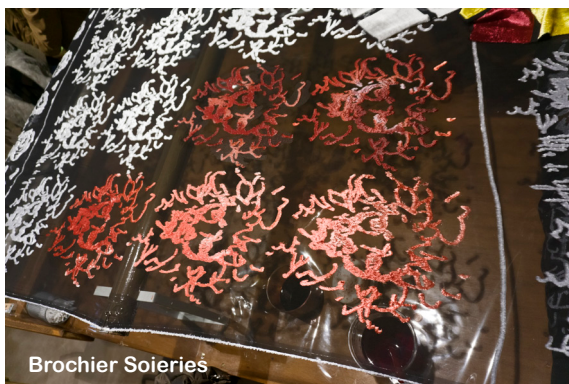
Web-sted: www.tenen-dk.tk – Facebook: www.facebook.com/groups/TENEN.forening

På tur med TENEN i Lyon *- i marts 2018*

Brochier Soeries er et skønt værksted, hvor jeg blev benøvet over, hvordan silken blev farvelagt. Vi fik en introduktion til, hvordan silkestoffet, der var vævet på jacquard væv med to lag, som efterfølgende blev skåret fri af hinanden og hvor de lange viscose mellemtråde bliver til velour. Viscosen tager imod farve medens silkebunden er farvet sort med en helt anden slags farvestof.

Efter en herlig tur rundt i Vieux Lyon sammen med guiden Delphine, der i øvrigt er oplært i dansk af Susanne Lervad, kom vi til *Soierie Saint-George* hvor vi fik at se, hvordan silkevelour opstår ved opskæring og hvor der også var en finurlig possement-maskine, som vi kunne dreje på. Jeg købte et skønt halstørklæde i gyldne-grønne farver til 60 €.

Om eftermiddagen i *musées Gadagne* talte vores rundviser sig varm og vi fik en længere indføring i Lyons historie, gobelin- og silkevævere samt forskellige tekstiler. Huset med museet var bygget af en rig købmand i 1700-tallet. Efter revolutionen i 1789, hvor mange kunder i aristokratiet mistede hovedet, kom en periode, hvor bomuldsbeklædning blev moderne, så byens erhvervsliv gik i stå. Siden kom en ny opblomstring af silkeindustrien.

Soierie Saint-George

Soierie Saint-George

Musées Gadagne

Musées Gadagne

Musées Gadagne

Besøget i Gadagne-museet blev en brik i et puslespil, som fik hele vores tur til at hænge sammen og give indblik i silken historie og en forståelse for byens vigtighed i Europa.

I *L'Atelier de Soierie* viste farver og silketrykker Gabriel Hahn, hvordan man trykker silketørklæderne.

Første opgave er at lave stencils til hver farve ved en fotografisk proces. En stencil består af polyester udspændt i en træramme. Polyesteren dækkes med en lysfølsom emulsion, der belyses gennem en film med én farve af motivet. Efter belysningen fremkaldes stencilen. Der hvor motivet har været klart, er emulsionen belyst og derved hærdet. De ubelyste områder af emulsionen (hvor motivet findes) er ikke hærdede, og her kan emulsionen vaskes væk. Nogle motiver kræver mange stencils. Her skal der tages hensyn til, at silken trækker sig sammen, når farven påføres. Dvs. de stencils, der skal bruges sidst, skal være en smule mindre end de første. Atelieret arbejder mest med egne tegninger, men laver også bestillinger. Nogle stencils er 100 år gamle.

Farverne koger i Atelier de Soierie selv. De arbejder med 20 "grundfarver" og blander resten af disse efter præcise opskrifter med et større arsenal af måleskeer. Farverne er syntetiske og de tyknes med guar gummi – jo tykkere farven er, jo mere præcist kan man trykke, men omvendt: jo tykkere, jo sværere at gennemfarve stoffet.

Silkestoffet spændes ud på bordet, kanterne limes fast med tape og stoffet fæstnes

med nåle. Silken er naturligt støvet og skal børstes af. Og så lægges stencilrammen på – den skal ligge rigtigt i første forsøg. Som regel hjælper to mand hinanden med dette, men ved demonstrationen var Gabriel Hahn alene. Rammerne har mærker til at placere stencilen efter. Nogle motiver har firkanter til farveprøver i kanten, som også kan bruges til at placere stencilen præcist.

Malingen hældes på og trækkes frem og tilbage over motivet med en rakel (spatel med gummikant). Det skal gøres med sikker hånd: Resultatet afhænger af malingens tykkelse, hastighed og vinkling af raklen samt hvor hårdt den trykkes ned mod stencilen. Nogle tørklæder er stribe- de i chiffon- og satin-vævning. Hvis trykkeren ikke er omhyggelig, kan der opstå hvide pletter ved kanterne af striberne.

De færdigtrykte silkerul- ler sendes ud af huset til færdigbehandling: stoffet hænges i trykkamre, hvor der presses damp igennem for at fæstne farven, og derefter vaskes stoffet for at fjerne gummien. Processen ændrer farvernes nuancer. Det skal farvekogeren vide – han skal naturligvis sigte efter de færdige farver og ikke lade sig snyde af det, han umiddelbart ser.

Efterbehandlingen får også silken til at føles kraftigere og gør den mere blank. Sidst klippes tørklæderne og sømmes på maskine eller i hånden.

La Maison des Canuts er en statsstøttet institution, som viser betydningen af silkeindustrien i Lyon igennem århundreder: Hvordan hvert hus var et væveværksted med vævere og lærlinge og vævenes "musik" kunne høres gade op og gade ned. Væverne arbejdede ved væven - og ikke med andet. Alt arbejde fra spinding af tråden, kædeskæring, bomning og opsætning af væv blev lavet af andre, almindelige arbejdere. Man kan forestille sig den trafik, der har været i "les Traboules" fra det ene værksted til det andet.

Hvis der var uroligheder i form af krig, revolution eller økonomisk ustabilitet, gik håndværket ned. Men væverne rejste sig igen, det lykkedes dem endog at få gennemført en mindstepris for silken, men det er så sent som midten af 1800-tallet. Den mekaniske væv, som kommer i 1871, udkonkurrerer les canuts, og efter 1945 udkonkurrerer kunststofferne silken, så der nu kun er 25 til 30 personer, der kan kalde sig silkevævere i Lyon.

Man kan tydeligt se effekten af canuts-perioden på de mange huse med stor loftshøjde på alle etager.

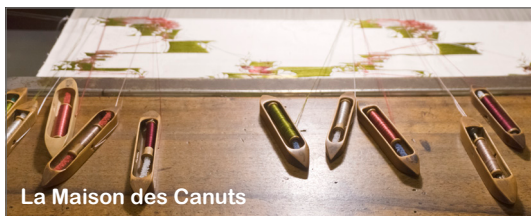
Ligeledes får grupper - og så skolegrupper - en grundig orientering om silketrådets lange vej fra silkelarvens usynlige tynde tråd til den fineste vævede brokade. Men for TENEN var det demonstrationen af de to vævetyper: Væven med træk før 1804 og Jac-

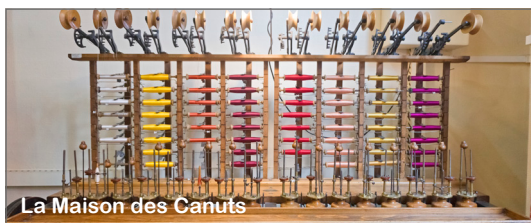
La Maison des Canuts

La Maison des Canuts

La Maison des Canuts

La Maison des Canuts

quards Verdol type væv, der var det mest interessante.

Freddie tog imod os. En dygtig guide, som vidste en masse om silke og derudover kunne demonstrere de to vævetyper, som en trænet væver, henholdsvis væven med træk og Verdol væven. De to kæmpestore vævetyper står ved siden af hinanden.

Patrontegningen med de mange farver var anbragt lige over harnisktrådene, så han kunne vise, hvordan en kraftig snor samlede trådene tilhørende de forskellige farver i samme række. Dette arbejde tog 2 til 3 uger. Derefter overførtes systemet til væven, så harnisktrådene blev forbundet med kædetrådene. Væven måtte betjenes af to personer, dels en der trak i trådene (og holdt styr på den i forvejen tilrettelagte rækkefølge) og dels væveren. Det var utroligt hårdt arbejde at trække snorene, og der skulle være tæt kontakt til væveren.

Jacquard samlede så al denne viden og overførte den "bare" til pap, så harnisktråden blev styret af huller

i stedet for sættet af sammenholdte tråde. Den udgave af en jacquardvæv, vi så, var en videreudvikling af Jacquards oprindelige væv. Her er papkortene skiftet ud med papir, idet maskinen nu er indrettet sådan, at den kan betjenes med et mindre tryk. Nu kan papir bruges uden at gå i stykker. Sådan sparer man maskinen for de tunge kort, og papiret optager kun en lille brøkdel af den plads, hulkort ville kræve. Sådan en væv kalder man en verdolvæv. Den arbejder med metervis af papir, der regulerer rækkefølgen af farver, mens bundmønstrer stadigvæk kører med skafter. Freddie jonglerede med de fem forskellige farver med små tillærte fif, så de kom i den rigtige rækkefølge.

Med jacquardvæven lykkedes det at få gang i silkevævningen igen i Lyon, efter den havde ligget næsten stille efter revolutionen. Der var ingen kunder til silken. Men Napoleon støttede og tilskyndede Jacquard til at udvikle den mindre arbejdskrævende væv. Det fortælles, at han bestilte 80 km silke i en ordre til hoffolkenes og hærens uniformer.

Freddie gav os sin version af betegnelsen "Canut". Det kommer af ordet cannette, som betyder spole og også leder tanken hen på navette, som betyder et lille skib og altså er skytten, hvor spolen ligger

Der var uendelig meget, vi kunne betragte på museet, blandt andet et sindrigt apparat, som sikrede, at silken havde den korrekte fugtighed på 11%, så den kunne vejes uden at snyde på vægten.

Og igen var der silke til købs, skønne ting, som ikke kunne modstås.

Soierie Vivante – besøg i et “canut-værksted-hjem”.

Jacquardvæven blev opfundet i 1805, og i 1834 var der mere end 30.000 væve i Lyon og omegn.

Under Napoleon 1. blev der bygget en mængde værkstedsboliger, hvor produktion foregik i et rum, som også fungerede som hjem for væverfamilie og tilknyttet lærling. Husene med værkstedsboligerne blev bygget i 3 høje etager, og det karakteristiske er meget høje vinduer, som giver et godt lysindfald, hvor de høje jacquardvæve blev anbragt lige indenfor.

I det inderste hjørne af rummet var der plads til familiens køkken og spiseplads nede, og ovenpå en slags hems med sovepladser. Familien havde som regel to-tre børn, men kun drengene gik i skole.

Alt i rummet var åbent, så der må have været godt med støv og larm overalt.

Væverne ejede deres egne væve, men betalte husleje af boligen til silkefabrikanten, som både leverede råmateriale og aftog produktionen.

Efter 1990 ophørte den karakteristiske lyd fra vævene, fordi computerstyrede væve overtog produktionen.

Soierie Vivante – én af genrerne i vævning er vævning af bånd, som anvendes til galoner bl.a. ved militæret, til kirke tekstiler samt til lamper og møbler.

Tidligere var materialet ægte guldtråde tvundet om en silkesjæl bestående af 15 meget tynde silketråde. Sjælen er stadig af silke, men guldet er erstattet af kunststof.

Vores indblik i båndvævningen viste en historie om en familie bestående af forældre, 2 sønner og en datter. De 2 sønner døde i krigen, og ganske atypisk blev datteren fra tidlig alder - med lyst - oplært af faderen til at videreføre produktionen. Det gjorde Henriette Létourneau i 54 år.

I erkendelse af, at såvel produktion som marked havde ændret sig radikalt, valgte denne ildsjæl at danne et museum for at bevare mindet om tidligere vilkår.

Der kunne væves 2 bånd pr. mønster i alt 18 bånd på en væv, og en person kunne passe 2 væve. Klargøring til vævning var meget tidskrævende, og væveren skulle gribe ind ved evt. brud på tråd.

Nu arbejdes efter computerstyring, men ud over traditionelle bånd produceres også rør, som anvendes bl.a. til udvidelse af blodårer i kirurgien samt diverse former for tilbehør med anvendelse inden for rumindustrien.

Atelier de Tissage Mattelon er et historisk bevaringsværdigt silkevæveværksted og det blev efter tip fra Delphine vores sidste besøg.

Silkevæveriet ligger i Croix Rousse, Rue Richan 10, øverst i et gammelt silkehus bygget i 1842, fungerende som væveri fra 1878 til 2004, oprindeligt udstyret med 5 væve. I dag er den ene væv fjernet, og et trendbord er tilføjet.

Her fik vi et skønt indblik i værkstedets historie og de forskellige væveteknikker og væveredskaber af M. Jacques Mattelon, uddannet væver og strikker, søn af mestervæveren M. George Mattelon. Selve værkstedet har ikke været i brug i et stykke tid, men værkstedets tekniske kunnen foldede sig ud i den time, vi var der.

En af Mattelons specialiteter var changeerende vævninger, "Caméléon" tekstil. Changeerende tekstiler kunne, som en ekstra finesse, få påført moire effekt og de tekstiler blev anvendt af de store franske Haute Couture modehuse som Givenchy, Nina Ricci med flere.

Moire effekt kan påføres det vævede tekstil på flere måder, her blev det påført med en trærulle med motivet i relief. Rulle med motiv lå låst fast bagved kammen så tekstilet fik moire effekten ved at blive lettere deformeret ved tryk.

Stof til Dronning Elisabeth II' brudekjole blev vævet her på værkstedet i 1952.

Vi så et smukt stykke hvidt tekstil med blomstermotiver i ikatvævning som findes på Chateau de Compiègne. Først blev tekstilet vævet, så trykt, så pillet op for at blive vævet igen for at opnå ikatvirkningen.

Denne lille perle af et værksted bliver der nu taget hånd om. Arbejdet er i fuld gang, og frivillige hjælper Mattelon med at klargøre vævene, så de er klar til at blive brugt og vist frem allerede fra den 5. maj i år.

Bidragyderne til fortællingerne i "På tur med TENEN i Lyon i marts 2018" er:

- Lone Falkenberg - scrapbog
- Susanne Rundqvist - noter
- Else Høbye - tekst
- Lis og Gunnar Brandt - tekst
- Agnethe Nygaard - tekst
- Margit Ambeck - tekst
- Annemarie Juul - tekst
- Maj Ringgaard - 2 fotos på side 11
- Frits Lilbæk - øvrige fotos

Guidebog til Silkens steder i Lyon og omegn – fransksproget med mange engelske oversættelser:

Guide Lieux de la soie à Lyon et ses environs. Version bilingue: français/anglais. 15 €.

På dette bladnummers web-side findes blandt andet:

- Lone Falkenbergs scrapbog til download - velegnet til udskrivning hhv. at læse på computer eller iPad læseplade.
- Et stort galleri med mere end hundrede turbilleder.

Man kommer nemt til siden via TENENs internetsted: <http://tenen-dk.tk>

Tak til Susanne Lervad, som planlagde og realiserede TENENs tur til Lyon 2018.

PS.: Deltog du ikke, så skal du vide at TENENs ture økonomisk hviler i sig selv.

Referat af TENENs generalforsamling

lørdag den 24. februar 2018 i Café Høstmad i Skanderborg

Valg af dirigent. Bestyrelsen foreslog Lone Falkenberg til dirigent, og da der ikke var andre forslag, blev hun enstemmigt valgt. Dirigenten indledte med at konstatere, at generalforsamlingen var lovligt indvarslet, og at den var beslutningsdygtig.

Navneopråb. Der var 17 deltagere, heraf var de 15 stemmeberettigede.

Formandens beretning Da generalforsamlingen blev afholdt inden blad nr. 3, 2018, hvor den burde have været trykt, var udkommet, blev den i trykt udgave omdelt til deltagerne. Generalforsamlingen blev derfor ajourneret for en læsepause. Efter denne supplerede formanden med nogle bemærkninger om forklædebogen. Der blev endvidere bragt en tak til Lidden Boisen Pedersen, som siden sidste generalforsamling har udfærdiget et indeks over alle TENENs medlemsblade. Indekset kan ses på TENENs hjemmeside og alle forfattere bedes læse korrektur på deres navne og meddele eventuelle korrektioner til Frits Lilbæk, hvis ePost-adresse findes på næstsidste side i bladet. I øvrigt var der ingen bemærkninger.

Godkendelse af beretningen. Beretningen blev godkendt med ros.

Bestyrelsen foreslår en ajourføring af vedtægternes §6. Ud over de i beretningen foreslåede ændringer var der nogle yderligere forslag til ændringer. Der blev derfor uddelt et tryk, der viste de nugældende vedtægter og ændringsforslagene. Der blev foretaget afstemning om hvert enkelt forslag og efter gennemgangen af alle forslag en endelig afstemning. Alt blev enstemmigt vedtaget. De nye vedtægter er lagt ud på TENENs hjemmeside.

Indkomne forslag med betydning for budget. Der var ingen forslag indkommet, der har betydning for budgettet.

Fremlæggelse af revideret regnskab samt budget. Efter gennemgangen blev såvel regnskab som budget godkendt uden bemærkninger.

Fastsættelse af kontingent. Bestyrelsen foreslog uændret kontingent. Dette blev enstemmigt godkendt.

Valg af bestyrelsesmedlemmer for 2 år ad gangen - i lige år vælges 4 bestyrelsesmedlemmer og i ulige år vælges 3 bestyrelsesmedlemmer. På valg er: Lone de Hemmer Egeberg, Lis Slottved, Vibeke Lilbæk og Maj Ringgaard. Alle fire var villige til genvalg. Der var ingen øvrige kandidater, og alle blev genvalgt.

Valg af revisor, revisorsuppleant samt 2 bestyrelses-suppleanter for 1 år. Margit Ambeck, som det seneste år har været revisor, var villig til genvalg, og hun blev også valgt. Det samme gjaldt posten som revisorsuppleant, som vedbliver at være besat af Hanne Schneller. 2017's suppleanter var Anni Bloch og Susanne Rundqvist Pedersen, som begge ligeledes blev genvalgt.

Øvrige indkomne forslag. Formanden fremlagde et forslag om afholdelse af en brændenældehøstdag. Dette blev godt modtaget og Annet anmodede medlemmer, der har kendskab til dette emne om at meddele sig til hende. TENEN har endvidere modtaget en invitation til at besøge Kronborg Slot til

Efter eventuelt var det tid at fremvise og fortælle om medbragt dukketøj.

sommer. Bent Jørgensen vil vise slottets pragtsenge, ligesom der vil være en ny udstilling om Frederik II og dronning Sofie.

Eventuelt. Som det er alment bekendt, fungerer Postnord ikke godt. Vibeke Lilbæk rettede i den anledning en stærk opfordring til medlemmerne om at give besked om, på hvilken dato bladet er modtaget. Dette kan ske på Facebook eller pr. mail til redaktionen.

Herefter var der ikke flere, der ønskede ordet, og dirigenten afsluttede generalforsamlingens formelle del med at takke for god ro og orden.

Lone Falkenberg, dirigent

Lis Slottved, sekretær

Aabenraa, den 27. februar 2018

Noter:

- Det originale underskrevne referat kan ses hos sekretæren.
- Beretning for 2017 blev bragt i bladet TENEN 28. årg. nr. 3.
- De nævnte indeks for TENEN-bladnumrene findes på bladnummerets web-sted.
- Gældende foreningsvedtægter pr. 24. februar 2018 kan hentes fra TENENs web.

Vi mødtes på Skanderborg station – en del af os, der skulle deltage i TENENs generalforsamling.

Det var sidst i februar, vejret var råt, koldt og blæsende. Man kan ikke sige andet, end at vi STRED os af sted mod Skanderborg Museum, hvor første del af generalforsamlingen skulle finde sted.

Jeg er sikker på at Skanderborg har landets længste hovedgade. Vinden var imod os, og der blev kun lige skævet til de butiksvinduer, vi

passerede, mens vi bandt tørklæderne fastere om halsen ... omsider var vi fremme ved museet, hvor vi mødte de bilende deltagere.

Museet er i en fin gammel bygning, der havde vinduer ud mod Skanderborg sø, og med udsigt til den gamle slotskirke – meget smukt.

Lis bød velkommen, og vi hilste på Andrea, vores meget kompeten-

te omviser i særudstillingen om den Skanderborg-fødte Holger Blom. Der skal ikke her fortælles om detaljer i Holger Bloms livsforløb, det kan der læses lidt om i TENEN 28. årg. nr. 3.

De udstillede genstande bestod overvejende af teaterkostumer skabt til nogle af de store roller på især Det Kongelige Teater. Det betød også, at nogle af kostumerne havde været båret og vasket/renset mange gange, og for enkelte af kostumernes vedkommende havde det medført, at de var for skrøbelige til at udstille. Nogle kostumer var blevet omsyet til andre forestillinger, men alligevel var det lykkedes at udstille en pæn del af Holger Bloms kreationer.

Det første rum vi blev vist ind i var overvældende: På et stort podie var nogle af de mest farvestrålende eller elegante kostumer sat op. Og helt privat førte det mig tilbage til barndom og ungdom, hvor det var

min families tradition at tage i Det Kongelige Teater hver nytårsaften, inden vi vendte hjem til de små snitter med krabbesalat, filet og brieost. Og her var det så, tøjet til Den Skønne Helene, Misantropen, Teenagerlove og hvad jeg ellers kan huske.

Tredie rum havde flere kreatio-
ner, men også en gine der illustrerede, hvordan Holger Blom byggede en model op. Kunden skulle være iført en bh af et bestemt mærke, og den dannede så underlag for stoffet, der efterfølgende blev draperet og nålet op og klippet til. I flere tilfælde forblev bh-en fastsyet i kjolen. Og så var der store stofprøver, der måtte mærkes og føles på – en god idé.

En fin illustrativ udstilling og mange tak til omviseren.

Anni Bloch
Fotos: Vibeke Lilbæk

Boganmeldelse:

Margareta Ridderstedt: *Vackert och värdigt, Liturgiska textilier från svenska ateljéer 1880-1930*. Doktorsavhandling. Stockholms universitet 2017, 29,5 x 21 cm, 378 sider, gennemillustreret hovedsagelig i farver. Svensk sprog med engelsk resumé, litteratur og kilder. ISBN 978-91-7649-793-7 (papir) / 978-91-7649-793-4 (pdf).

Vackert och värdigt er en skildring af svensk liturgisk tekstilkunst, der i årene 1880 til 1930 kom til rig udvikling. Det har ikke blot haft betydning i Sverige, men har også sat sig dybe spor i dansk kirkeligt tekstilt kunsthåndværk. Det kan derfor hilses velkommen, at vi nu kan gå til denne guldgrube af viden om de kunsthåndværkere, der kom til at fremstille tekstilerne som led i indretningen af nye kirkebygninger eller ved restaureringer i samarbejde med arkitekter, præster og menigheder. Papirudgavens medfølgende CD-Rom indeholder bogens tabeller over de berørte kirker og er en god støtte til at trænge ind i det meget omfattende materiale.

I teksten får vi personskildringer fortalt med varme, men samtidig kritiske, så vi får indblik i ofte stærke modsætninger mellem de mange personligheder, fortrinsvis kvinder. I tidligere tider havde arbejdet med kosteligt guldbroderi og andre eksotiske materialer været varetaget af mandlige kunsthåndværkere, kaldet perlestikkere, senere guldtrækkere eller possementmagere med mange års læretid bag sig. Inden for denne struktur kunne der være plads til kvinder som medhjælpende hustruer. Forbilleder blev hentet i Tyskland, og import af færdige tekstiler derfra fandt vej til svenske kirker.

Men fra omkring midten af 1800-tallet blev der efterhånden mulighed for, at kvinder i Sverige som

i det øvrige Europa kunne søge uddannelse på tekniske skoler eller nye institutter, hvor de kunne tilegne sig både håndværksmæssig og kunstnerisk evne til at ernære sig som brodører. Det var en streng vej at skaffe fornødne midler til at betale skolen, for kvinderne var gennemgående fra små kår. De formåede imidlertid at skabe en række virksomheder, der ved siden af arkitektoniske udsmykninger som hidtil nu også kunne løfte de banebrydende liturgiske opgaver. Nogle som enkeltpersoner, men flere store værksteder kom til at præge den nye tid.

De mange illustrationer udgør sammen med gengivelse af korrespondance og dokumentation i de enkelte virksomheder en nuanceret indsigt i de enkelte værker, farver, materialer, motiver, liturgisk og kunstnerisk virkning – alt dette vil det være utilfredsstillende at søge beskrevet her. Samspillet mellem kunstnerens skitse og håndværkerens, enten brodørens eller væverens tolkning af udformningen er meget tankevækkende. Bogen kalder på fordybelse!

Hanne Frøsig Dalgaard

Noter: Afhandlingen kan downloades gratis fra Stockholms universitetsbiblioteks DiVA portal. Svensk Doktor modsvarer dansk PhD (Wikipedia). -- Red.

Boganmeldelse:

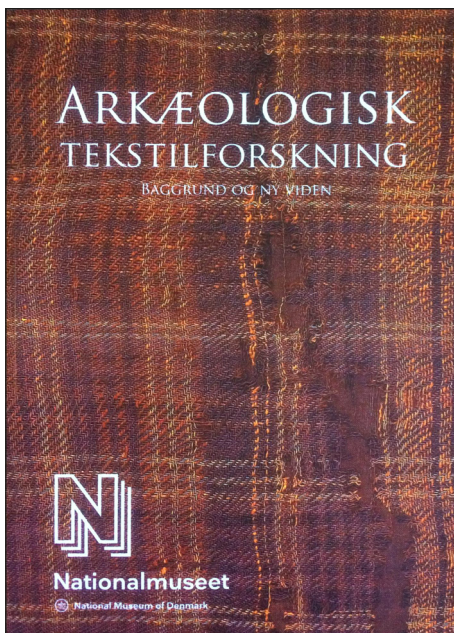
Arkæologisk tekstilforskning: Baggrund og ny viden. Red. Ulla Man-
nering. Center for Tekstilforskning.
Nationalmuseet 2017. 143 s. illustre-
ret i farver. ISBN 978-87-998798-3-0.
Pris 160 kr. + forsendelse.

Forhistoriske tekstiler interesserer mange af TENENs medlemmer, og vi har læst de klassiske værker af Margrethe Hald og Lise Bender Jørgensen. Meget er imidlertid sket siden disse pionerarbejder udkom, og ikke mindst etableringen af Center for Tekstilforskning på Københavns Universitet og dets samarbejde med lokalmuseer og Nationalmuseet har resulteret i et væld af videnskabelige undersøgelser og publikationer. Naturvidenskabelige institutter har bidraget med analyser, og derfor kan vi nu besvare spørgsmål, som vi tidligere knap havde fantasi til at stille. Vi har hørt om Egvedpi-
gen, som slet ikke var dansk, men derimod indvandret sydfra, og på samme måde kan man ved strontiumisotopanalyser påvise stor interaktion mellem forskellige tekstilproducerende individer og regioner.

Her kommer nu en let læst og indbydende oversigt over den nyeste viden om denne fascinerende verden. Nogle af artiklerne har været publiceret før, men er opdateret og tilføjet nye billeder.

Takket være vore jordbundsforhold har vi i Danmark et enestående fundmateriale, og det er derfor muligt at skitsere dragten i forhistorisk tid og de forandringer, der skete. Man kan ligefrem tænke i begrebet mode.

Tekstilredskaber er hyppigt forekommende i danske fund, og fortæller om fremstilling og udvikling.

Mange forsøg med spinding og farvning er gjort ud fra dette materiale, og sammen med analyser godtgør de, at dragten var langt mere farverig og raffineret end før antaget.

Mange tekstiler er brune af opholdet i moser og gravhøje, og de har været vanskelige at gengive, men fotografen Roberto Fortuna har gjort sit bedste. Alle dragter og dragtdele er gengivet.

Der er mange referencer for den, der vil læse videre.

I sandhed et fornemt formidlingsarbejde.

Lone de Hemmer Egeberg

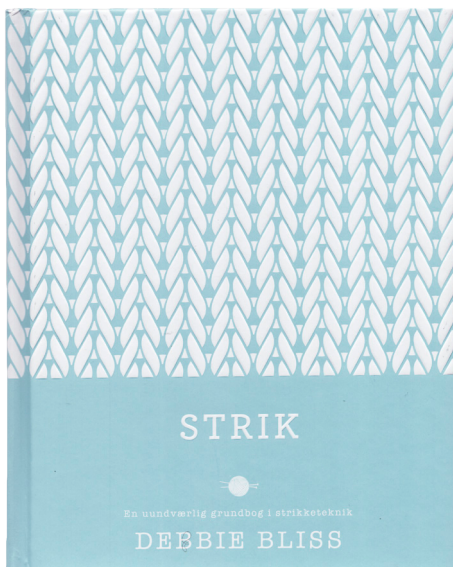
Boganmeldelse:

Strik – en uundværlig grundbog i strikketeknik af Debbie Bliss, oversat fra engelsk af Rachel Søgaard. Gyldendal 2017, ISBN: 978-87-02-24992-7. Indbundet 25,5 × 20,5 cm. 320 sider med mange tegninger og farvefotografier. Pris 300 kr.

Ikke en opskrift er der i bogen, men til gengæld er der et hav af faglige oplysninger. Gennemgående er der forklaringer for den engelsk/amerikanske, den europæiske samt venstrehånds-strikkemetoderne.

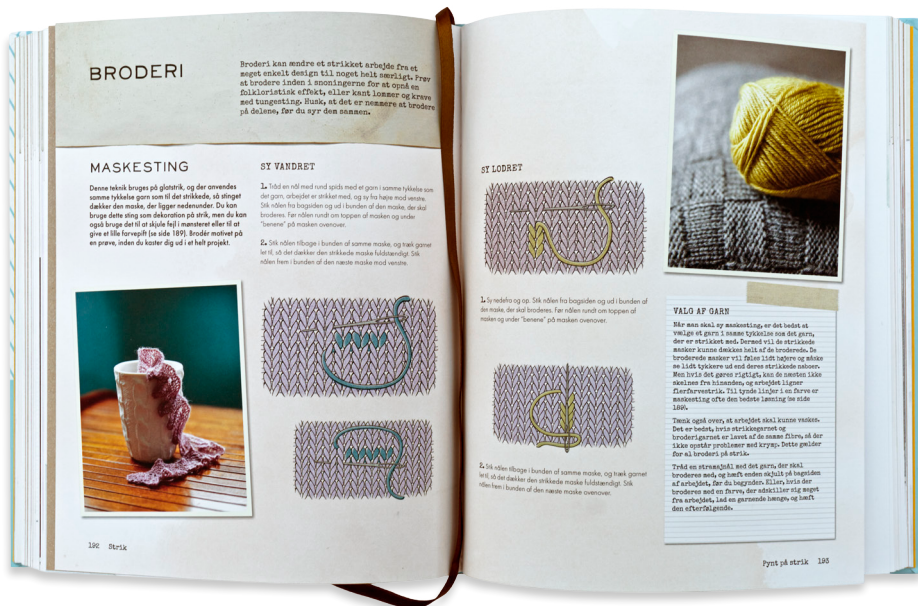
Bogen er et fund for nye strikkere, for her kan man virkelig blive klog på forskellige metoder, maskeføring, garn typer, mønstre og hjælpemidler. Det er en god bog at blive klog af, også hvis man ikke har strikket i mange år. Den er et opslagsværk for alle.

Bogen er i et pænt layout med ret lille størrelse i brødteksten. Trykt på forholdsvis mat kraftig papir, så

den vejer 1,4 kg. Forsiden er flot prydet med stiliseret glatstriik i relief.

Vibeke Lilbæk

Boganmeldelser:

Celia B Dackenberg: *Sagornas Stickbok - Sticka sagobarnens bästa kläder*. Norstedts 2016. Indbundet. Format 23×19,5 cm med farveillustrationer. ISBN 978-91-1-306152-8. Pris 237 SEK.

Celia B Dackenberg: *Kulturkoftor - Livet, kunsten og saker att sticka*. Norstedts 2017. Indbundet. Format 23×19,5 cm med s/h og farveillustrationer. ISBN 978-91-1-307398-9. Pris 237 SEK.

Det er vist ikke nogen hemmelighed, at jeg har tætte forbindelser til Sverige, og at jeg derved holder et øje med nyudkomne svenske bøger, der har med tekstilområdet at gøre.

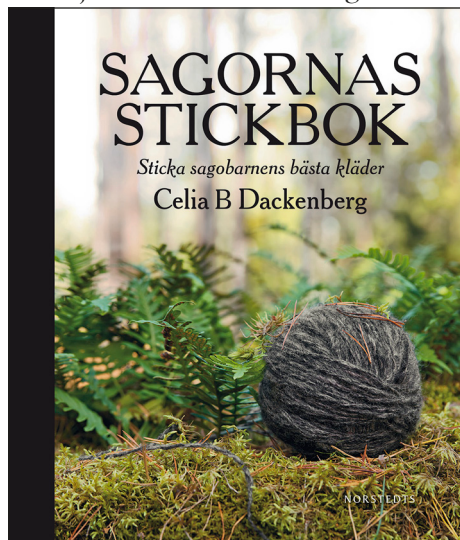
Senest er jeg faldet over de to ovennævnte bøger, som på fin vis knytter litteraturhistorien sammen med tekstile arbejder, først og fremmest strik.

Forfatteren, der har en baggrund som chefredaktør for tidsskriftet Hemslojd, har i disse to bøger kastet sig over at rekonstruere og strikke trøjer som har været brugt af be-

rømte forfattere eller som har været illustrationer til berømte eventyr.

Hvorfor gør forfatteren nu det? Celia B Dackenberg giver selv svaret i indledningen til *Kulturkoftor*: "Det brukar inte vara kulturens upphovsmakare som kallas kulturkoftor*, inte ens om de stickar, bär stickat eller på olika sätt trängt in i stickningens mysterier. Men här är det just dem jag vill hylla. Att sticka deras plagg har varit ett sätt att närma mig både dem själva och deras verk. Det har blivit tröjor, strumpor och sjalar som värmer och – förstås – koftor."

I *Sagornas Stickbok* viser CBD sin kærlighed til strik ved at fremdrage de klæder børnene bærer i svenskernes mest populære børnebøger, bl.a. Astrid Lindgrens *Pippi Langstrømpe*, Elsa Beskows *Oles skitur*, Laura Fitinghoffs *Børnene fra Frostmojældet*, men hun bringer også læserne en tur omkring H.C. Andersens *De vilde svaner* og fortæller historien om den røde tråd. Ud fra disse historier konstruerer hun dragterne, fortrinsvis trøjer, men den rø-

de tophue får også sin forklaring. Endelig bringer hun så opskrifterne på de omtalte beklædningsstykker.

Nøjagtig samme fremgangsmåde benytter hun sig af i Kulturkofter. Her bevæger hun sig ud i den store verden og fremdrager de trøjer, huer, halstørklæder mv. som kendte personer bærer på fotos, nogle af dem har hun endda set i virkeligheden, og hun fremhæver her ikke kun personligheder fra litteraturen men også bl.a. kunstnere, sportsmænd og eventyrere, herunder Pablo Neruda, Coco Chanel og Kurt Cobain.

Jeg kommer nok aldrig til at strikke nogen af modellerne, men jeg vil ofte tage bøgerne frem fra reolen for at sidde og blade i dem, læse lidt her og fundere lidt der, ligesom jeg også vil gå på biblioteket

og låne noget af den omtalte litteratur. Efter min opfattelse er det en interessant og skæv vinkel på såvel håndarbejde som litteratur og kunst, CBD her præsenterer os for, og jeg kan kun på det allervarmeste anbefale disse i øvrigt meget smukt udførte og lækre bøger.

Lis Slottved

*) Institutet för språk och kulturminnen skriver: "Kulturkofta har den senaste tiden blivit ett vanligt uttryck i medierna. En kulturkofta är helt enkelt en person som är intresserad av kultur.

Uttrycket tycks användas både positivt eller neutralt om belästa, konstittresserade, intellektuella och som invektiv om kulturkonserverna, opportuna kulturpersonligheter som tillhör medelklassen och etablissemangen. Ett vanligt nedsättande ord i Tage Erlanders dagböcker är för övrigt koftig. Kofta har alltså viss tradition som nedsättande benämning."

I TENEN 28. årgang nr. 3 efterlyses på side 21 hjælp til identifikation af et redskab.

Det er såmænd såre simpelt: det er en såkaldt edderkoppespinder, et redskab til rundgimpring.

Jeg har selv en lidt anden, patenteret udgave fra ca. 1930 i min enorme samling af håndarbejdsredskaber. Desværre er den ikke medtaget

i min bog "Redskaber til ferme hænder. Fra håndarbejdets overdrev", da jeg først erhvervede den senere.

Jeg har i øvrigt et mindre oplag af min bog fra 2002 "Fra maskulint magtsymbol til feminint flirtemiddel. Viften og dens kulturhistorie". Den kostede oprindelig 297,50 kr., men jeg vil gerne *tilbyde den til foreningens medlemmer* for 100 kr. + forsendelse. Det er en meget smuk, lærredsindbundet bog på 244 sider med vifter fra 1730-erne til 2000 fra alverdens lande, deriblandt naturligvis mange tekstile vifter.

Venlig hilsen / Kirsten Lindberg
tiliamontana@mail.tele.dk

Karen Finch, OBE (1921–2018)

Den 15. april 2018 døde Karen Finch, æresmedlem af TENEN, til det sidste omgivet af sin kærlige familie.

Som mange vil vide, var hun dansk uddannet væver, men blev efter krigen engelsk gift og bosat i London.

Vi har bragt flere artikler om hendes arbejde med at opbygge tekstilkonserveringen på Victoria & Albert Museum og siden Hampton Court Palace. I 1976 blev hun af Dronning Elizabeth udnævnt til "Officer of the Order of the British Empire", en titel, der sjældent tildeles ud-

lændinge, men som gjorde det meget lettere at skaffe de midler, der er nødvendige til det ofte kostbare konserveringsarbejde og uddannelsen til dette.

Selv har hun skrevet bøger om faget, og i vort blad skrev hun om et af sine mest spændende og overraskende projekter: Tipu's krigsjakke på Windsor Castle.

Philip Sykas var en af hendes taknemmelige elever, der holdt kontakten gennem alle årene, og da han skrev sin publikation om sytrådens historie, hjalp Karen os med at oversætte den til dansk.

Over hele jorden havde hun tidligere elever, der holdt hende underrettet om alt, hvad der skete inden for tekstilverdenen af udstillinger, bøger og meget mere.

Jeg ved, at hun også værdsatte sin forbindelse til Danmark.

Lone de Hemmer Egeberg

Artikler i TENEN:

- 8. årg. nr. 4, Forår 1998: Karen Finch og engelsk gobelinkonservering.
- 9. årg. nr. 1, Sommer 1998: En tilføjelse.
- 13. årg. nr. 3, Vinter 2003: Tipu's krigsjakke - en rustning fremstillet af verdens fineste og blødeste uld.
- 15. årg. nr. 3, Vinter 2005: Two old grand ladies. Karen Finch og Aagot Noss udnævnt til æresmedlemmer.

Tænk lige ...

... på at tage hensyn til TENENs bogholder og kasserer –
giv dem ikke unødige bekymringer:

Sørg for at indbetale kontingent rettidigt!

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

navn	adresse	telefon / ePost	buv
Annet Laursen Skjelsager	Dorthevej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@silke-annet.dk</i>	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Teglgården 66 st.th. 3460 Birkerød	45 81 05 05 <i>dehemmeregeberg@gmail.com</i>	næstformand + kalender
Bent Bille	Søndergade 66 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>bille.glamsbjerg@gmail.com</i>	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	20 31 27 31 <i>lisslottved@gmail.com</i>	sekretær + korrektur
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	26 60 28 40 <i>vofl3450@gmail.com</i>	redaktion
Maj Ringgaard	Helmsvej 37 2880 Bagsværd	21 40 43 76 <i>Maj.Ringgaard@natmus.dk</i>	bestyrelse
Susanne Lervad	Lindevej 14 1877 Frederiksberg C	22 11 08 26 <i>sl@termplus.dk</i>	bestyrelse
Susanne Rundqvist Pedersen	Rådm. Steins Allé 45, 5.tv 2000 Frederiksberg	26 62 80 80 <i>susanne.rundqvist@mail.dk</i>	bogholder
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv. 2800 Lyngby	45 87 55 30 <i>hanne.dalgaard37@gmail.com</i>	korrektur
Anni Bloch	Thingvalla Allé 5 2300 København S	32 59 59 77 <i>annibloch@gmail.com</i>	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th. 2500 Valby	36 30 61 50 <i>m.ambeck@gmail.com</i>	revisor
Hanne Schneller	N. Frihavnsgade 49, 2.tv. 2100 København Ø	35 38 35 45 <i>hanne.schneller@hotmail.com</i>	revisor- suppleant
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	23 92 42 85 <i>vofl3450@icloud.com</i>	redaktion + webmaster

Sørg for at indbetale kontingent rettidigt!

I sæson 2018/19 er prisen pr. år 250 kr.
Husstandsmedlemskab koster 300 kr. Betaling med frist 1. juli.

REG.NR. **1551** KONTONR. **1430130**
SWIFT-BIC: **DABADKKK** IBAN: **DK23 3000 0001 4301 30**

Brug TENENs digitale ”opslagstavle”
www.facebook.com/groups/tenen.forening
- gruppen har nu 257 deltagere - er du med ?

Hjælp med at hverve nye medlemmer i foreningen TENEN.

Postkort fra Bicester Village – **PRADA GUCCI ARMANI VERSACE BURBERRY GIVENCHY KENZO MAX MARA VALENTINO**

Nu har jeg set den næstmest besøgte seværdighed i hele Great Britain – efter the British Museum. Og det er hverken the National Gallery eller Tate Modern. Det er Bicester Village, som egentlig ikke er en landsby, men et stort shopping center nord for Oxford, arrangeret som en lang række små, nette huse langs en “landsbygade” med outlets fra mere end 160 store modehuse.

Hvert firma har sit eget hus med velordnede hylde og borde og masser af personale til at betjene kunderne og afvikle alle køer i god ro og orden. De fleste er asiatiske af udseende og specielt ansat for at kunne kommunikere med deres landsmænd. Flertallet af kunder kommer nemlig fra Kina og Mellemøsten.

Vi synes stadig, at en Gucci kjole til £3790 (nedsat fra £7570) er

dyr, men sådan ser kineserne ikke på det. De vil gerne betale prisen, og lægger vægt på, at varen er ÆGTE. Mange medbringer rullekufferter, og hvis de ikke slår til, har Samsonite også en kuffert-butik. Familie og venner har jo givet dem lange indkøbslister med.

Så stor en succes er det blevet, at Bicester Village har fået sin egen jernbanestation med direkte forbindelse fra Marylebone i London; afgange annonceres på arabisk og mandarin. Parkeringspladserne er ligeledes enorme og naturligvis med plads til de mange turistbusser.

Åbningstiderne er kundesvenlige, og mange tusinde ansatte betjener de 6,4 millioner årlige besøgende. Der er flere store spisesteder i varierende prisklasser.

Lone de Hemmer Egeberg

BICESTER VILLAGE
CHIC OUTLET SHOPPING®

Easter Bunnies sørger for at underholde børnene, så forældrene kan shoppe videre i fred og ro.

Bicester Village lørdag formiddag før det store rykind kommer.